

Martin Joseph Jezierski

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0009-0000-4081-3338

Kosmiczny autyzm – (nie)intencjonalna reprezentacja osób w spektrum autyzmu na podstawie serii *Star Trek*

Wprowadzenie. Kultura fanowska *Star Treka* a ASD

Głównym celem artykułu jest omówienie wyników badań przeprowadzonych na członkach i członkiniach fandomu serii *Star Trek*. Badania netograficzne połączone z analizą metadanych umożliwiły wykazanie relacji pomiędzy fanami serii *Star Trek* w spektrum autyzmu oraz reprezentacją tego zaburzenia w popkulturze (jak i samej serii). W badaniu skupiono się między innymi na: wykazaniu potencjalnej relacji pomiędzy autystycznymi fanami i fankami serii a postaciami interpretowanymi jako autystycy, wskazaniu najczęściej typowanych bohaterów i bohaterek z ASD przez członków fandomu *Star Treka* oraz znaczeniu reprezentacji w życiu osób w spektrum.

Autyzm, *fan studies* i problem reprezentacji

Reprezentacja osób w spektrum autyzmu w mediach audiowizualnych jest stosunkowo nowym obszarem badań, niewątpliwie związanym zarówno z samą historią kina i telewizji, jak i ze zmieniającą się definicją autyzmu na przestrzeni ostatniego stulecia. Aby omówić dokładniej proces transformacji przedstawiania autyzmu w kulturze popularnej, należy najpierw wyjaśnić przyczyny tych zmian oraz przytoczyć obecną definicję zaburzenia.

Autyzm jako termin został użyty po raz pierwszy przez Eugena Bleulera w 1911 roku (Feinstein 2010: 5), jednak jego kompleksowość zmusiła badaczy do rozwinięcia kryteriów diagnostycznych oraz jego deskrypcji. Obecnie autyzm określany jest jako spektrum zaburzeń w zakresie komunikacyjnym, społecznym i poznawczym, z powtarzającym się wzorcem zachowania i ograniczonymi zainteresowaniami (American Psychiatric Association 2013: 31). W Polsce, podobnie jak na świecie, wdrażana jest nowa 11. edycja *International Statistical Classification of Diseases and Related*

Health Problems (World Health Organization 2021), obowiązująca od roku 2022, w której autyzm określany jest jako zaburzenie neurorozwojowe charakteryzowane poprzez:

[...] uporczywe deficyty w zdolności do inicjowania i podtrzymywania interakcji społecznych i komunikacji społecznej, oraz szereg ograniczonych, powtarzalnych i nieelastycznych wzorców zachowań, zainteresowań lub czynności, które są wyraźnie atypowe lub przesadne, biorąc pod uwagę wiek osoby i kontekst społeczno-kulturowy.

Przeprowadzone badania sugerują, że wzmożone występowanie diagnoz wśród dzieci i dorosłych może być rezultatem większej świadomości dotyczącej ASD (Mittmann, Schrank, Steiner-Hofbauer 2023: 8008). Niewątpliwie czynnikiem wpływającym na ten wynik jest powszechny dostęp do mediów w krajach średnio- oraz wysokorozwiniętych. Zarówno *mass media*, jak i popkultura odgrywają istotną rolę w kształtowaniu opinii społecznej oraz wiedzy na tematy nieobejmujące zainteresowania jej biernych odbiorców. Ta hegemonia kulturowa stanowi szczególnie problem ze względu na normalizowanie stygmatyzacji i karykaturalnego przedstawienia autystów w kulturze. Paradoksalnie umożliwia także identyfikację cech, które mogą pomóc w rozpoznaniu spektrum autyzmu w tekstach kultury. Theodoto Ressa i Alana Goldstein przytaczają między innymi: sawantyzm, nieumiejętność zaopiekowania się sobą i potrzebę posiadania innej, pełnosprawnej postaci pełniącej funkcję opiekuna lub rzecznika czy *stimming* jako przykłady cech charakterystycznych dla autystycznych bohaterów filmowych (2021: 55–63). Przywołane przed badaczy cechy nie stanowią jednak rzeczywistego obrazu autyzmu – pełnią za to funkcję spektaklu dla odbiorców. Sztuczna dychotomia myślenia o autyzmie uniemożliwia zrozumienie go jako spektrum cech, ograniczając go do powtarzanych parametrów. W rezultacie, pomimo obecnego zwiększenia reprezentacji i różnorodności postaci autystycznych, wskazuje się na przeważającą tendencję do ukazywania negatywnego wizerunku osób z ASD (Mittmann, Schrank, Steiner-Hofbauer 2023: 8015).

Kompleksowość tego zagadnienia wydaje się szczególnie atrakcyjna w rozwijającym się dyskursie *fan studies*. Jako dziedzina interdyscyplinarna, obejmująca komponenty z różnorodnych obszarów naukowych, *fan studies* pozwalają na rekontekstualizację tekstów kultury w oparciu na heterogenicznych metodach badawczych. *Acafani* pełnią szczególną rolę w subwersywnym odczytywaniu tekstów kultury poprzez aktywną partycypację w społeczności fanowskiej. Samoświadomi badacze nie pełnią funkcji turysty-kolonizatora pojawiającego się w hermetycznej społeczności – zamiast zawłaszczania kultury Innego badają znane już przez siebie tereny jako członkowie wspólnoty. Jenkins, obecnie jeden z najważniejszych badaczy w obszarze *fan studies*, pośrednio argumentuje ten partycypacyjny rodzaj badań w *The Wow Climax: Tracing the Emotional Impact of Popular Culture* (2007: 10) słowami:

Aby zrozumieć, jak kultura popularna działa na nasze emocje, musimy zbliżyć się do niej, żyć się z nią, pozwolić by nas oczarowała, a następnie napisać o naszym własnym zaangażowaniu. [...] Niestety, różne formy dystansu zostały wbudowane w tradycje

teoretyczne i kategorie estetyczne, poprzez które badamy kulturę popularną. Tak wiele stoi między badaczami a omawianymi dziełami, a jeszcze więcej stoi między akademikami a publicznością, która konsumuje kulturę popularną. Bariery te są często bardziej wyimaginowane niż rzeczywiste, ale deformują nasze pisanie, utrudniając zadawanie pewnych pytań lub dzielenie się konkretnymi spostrzeżeniami.

Przełamywanie barier przytoczonych przez Jenkinsa może być punktem wyjścia dla badaczy w celu rekontekstualizacji poruszanej poprzednio reprezentacji osób autystycznych. Skupienie się przy tym na *Star Treku* wydaje się ważnym elementem dopełniającym znaczenie samej serii w kontekście jego popularności w *fan studies*. Seria była obszernie badana od samego początku powstania tej dyscypliny (między innymi przez Jenkinsa), a książka Camille Bacon-Smith *Enterprising Women: Television Fandom and the Creation of Popular Myth*, czyli drugi z założycielskich dla *fan studies* tekstów, był w całości poświęcony *Star Trekowi* (1992). Podejścia kulturoznawcze i autoetnograficzne pozwalają badaczom na analizę tekstów popkultury, obejmując grupy marginalizowane, które w obliczu hegemonii kulturowej zdane są na narzucaną przez nią reprezentację medialną. Praktyki fanowskie dekonstruuują i rekonstruuują kulturę popularną za pomocą różnych środków: literatury fanowskiej (*fanfiction*), sztuki fanowskiej (*fanart*, *fanvideos*, *fancomic*), *fanzinów* czy innych form ekspresji. Stanowią one formę emancypacji oraz odpowiedzi na potrzeby odbiorców, którzy (w myśl Barthes'owskiej „śmierci autora”) traktują dzieło kultury jako plastyczną przestrzeń, podatną na korekty i zróżnicowane (re)interpretacje. Odzyskiwanie podmiotowości przez *fandom* i *acafanów* jest niewątpliwie – mimo stosunkowo krótkiego istnienia *fan studies* – procesem, który zmieniał się na przestrzeni lat. W założycielskiej dla *fan studies* monografii *Textual Poachers* Jenkins opisuje go, ukazując historię praktyk fanowskich serii *Star Trek* przed ogólnosiątkowym dostępem do Internetu. Najobszerniejszym zagadnieniem, któremu przyglądał się badacz, było zjawisko dystrybucji i tworzenia *fanfiction* oraz fanowskich *zinów* – Jenkins komentuje te praktyki jako formę ekspresji i kolektywnej tożsamości (2003: 157). *Fandom Star Treka* jest jednym z częściej reprezentowanych w popkulturze *fandomów science fiction*; niejednokrotnie jest to reprezentacja szydercza lub, podobnie jak w przypadku reprezentacji autystów, karykaturalna w swym przekazie. Analiza reprezentacji autyzmu w kontekście *fan studies* może być istotnym czynnikiem zapoznawczym dla osób niezaznajomionych z tematyką spektrum, będących jednocześnie członkami różnorodnych społeczności fanowskich, oraz przestrzenią pozwalającą na zmienianie dyskursu dotyczącego sposobu mówienia o ASD (Lugo, Melón, Castillo 2017: 948–978).

Niezrozumiałe dla większości społeczeństwa zachowania i praktyki powodują dalszą izolację mniejszości od grup dominujących. Fascynacja *Star Trekiem* i postacie z serii kodowane jako autystyczne stają się łącznikiem lub synonimem ASD dla społeczeństwa. Android Data niezdolny do odczuwania emocji, pragnący zostać człowiekiem i naśladowający ludzkie zachowania; kosmita Spock kierujący się chłodną logiką, niezrozumiany przez członków załogi ze względu na swoją powściągliwość – obie te postacie, poza byciem jednymi z najsławniejszych w historii *fandomu Star Treka*, łączy rozpoznawalność poza gronem fanowskim. Symbolem serii stają się więc bohaterowie

interpretowani przez pryzmat autyzmu, wpisujący się w niejednokrotnie zmieniane kryteria diagnostyczne obejmujące to zaburzenie. Czy może być to elementem zachęcającym autystów do zagłębienia się w serię, czy jest to czynnik niemający wpływu na tę decyzję?

Niezależnie od przyjętego przez nas założenia, należy poddać analizie, na ile możliwe jest powiązanie idei historycznego przedstawienia oraz reprezentacji autystów w popkulturze z domniemaną wysoką liczbą autystycznych fanów tego tekstu kultury. Wydaje się, że szukając reprezentacji, fani orbitują wokół konkretnych postaci, z którymi mogą się utożsamiać niezależnie od faktycznego stanu ich neurotypowości, a w konsekwencji – nakładać własne ramy interpretacyjne.

Autoetnografia, dyskryminacja mniejszości i teoria przecięć

Przeprowadzone badania ilościowe wiązały się z wcześniejszym ustaleniem zakresu potencjalnej grupy respondentów, których dobór mógł zostać ograniczony w zależności od przyjętych standardów diagnostycznych. Ze względu na trudności, z którymi spotykają się osoby dorosłe, starające się uzyskać diagnozę, zdecydowałem się na otwarcie ankiety, uwzględniając osoby określające się jako autystyczne, które nie uzyskały diagnozy psychiatrycznej lub nie przystąpiły do tego procesu. Kobiety oraz osoby queerowe z narzuconą przy urodzeniu płcią żeńską są statystycznie diagnozowane cztery razy rzadziej (World Health Organization 2021) w porównaniu z mężczyznami czy osobami queerowymi, określonymi jako mężczyźni przy urodzeniu. Dodatkowo według badań Agnieszki Rynkiewicz objawy kliniczne ASD zostają zaobserwowane średnio trzy i pół roku później u dziewcząt (2016: 12). Dyskryminacja diagnostyczna obejmuje również osoby niebiałe (Mandell i in. 2009: 493–498), z niższych warstw społecznych, ze stwierdzonymi zaburzeniami psychicznymi (de Vaan i in. 2016: 101–102) lub te, których sytuacja finansowa uniemożliwia uzyskanie diagnozy w wieku dorosłym. Z tego powodu autodiagnoza stanowi narzędzie umożliwiające wczesne rozpoznanie ASD wśród osób narażonych na dyskryminację ekonomiczną, społeczną oraz klinicystyczną. Ponadto postacie w serii spełniające niektóre z podanych powyżej kryteriów uprzedzeń diagnostycznych (przykładowo: Klingon Worf, grany przez czarnoskórego aktora Micheala Dorna; pół-Klingonka B'Elanna Torres; była członkini kolektywu Borgów, Siedem z Dziewięciu; oficerka Sylvia Tilly) wykazują zachowania mogące wskazywać na spektrum autyzmu, co może wpłynąć na odczucie reprezentacji ze strony grup zmarginalizowanych. Kobiety autystyczne mogą identyfikować się z fikcyjnymi bohaterkami poprzez ich odmienność: może to pozwolić na zrozumienie ich własnej neuroodmienności, prowadząc do autodiagnozy i kontaktu ze specjalistami. U wielu kobiet autyzm zostaje jednak zidentyfikowany późno ze względu na uprzedzenia diagnostów. Jak twierdzi Jenara Nerenberg w *Neuroróżnorodne. Jak żyć w świecie skrojonym nie na naszą miarę* (2022: 76):

Autyzm jest zatem żywą, dynamiczną grupą atrybutów, którą pomija się jako diagnozę, ponieważ ma szeroki zakres, częściowo pokrywa się z wieloma innymi cechami oraz jest przesiąknięta stereotypami kształtowanymi przez media. Wiele kobiet zatem

diagnozuje się samodzielnie. Te, których diagnoza zostaje potwierdzona przez specjalistę, mogły wcześniej usłyszeć wiele innych diagnoz, jako że autyzm rozważa się dopiero w ostateczności. Przez to wiele kobiet nie może w pełni zrozumieć samych siebie aż do późnych lat życia.

Kobiety mogą być w dodatku lepiej przystosowane w zakresie komunikacji społecznej ze względu na większą proporcję maskowania w porównaniu z mężczyznami, wynikającą z różnic w socjalizacji pomiędzy dziewczynkami i chłopcami we wczesnym dzieciństwie i adolescencji. W książce Judith Hendrickx *Women and Girls with Autism Spectrum Disorder: Understanding Life Experiences from Early Childhood to Old Age* (2015: 35) autorka powołuje się na badania Head, McGillivray oraz Stokes (2014), w których

Sugerują oni, że jeśli kobieta z autyzmem prezentuje się jako lepiej funkcjonująca niż mężczyzna z autyzmem, jej umiejętności mogą wydawać się powierzchownie typowe (i podobne do umiejętności typowego mężczyzny), a zatem nie mogą być uważane istotne, jeśli klinicysta korzysta z męskiego profilu autystycznych umiejętności społecznych.

Zakres wyboru postaci odbieranych jako autystyczne przez widzki z ASD może zatem wahać się ze względu na różnice w profilowaniu kobiet i mężczyzn w spektrum.

Analogicznie, osoby niebiałe są diagnozowane statystycznie rzadziej. Brandon S. Aylward, Diana E. Gal-Szabo oraz Sharief Taraman wskazują na dysproporcje w uzyskaniu oraz czasie diagnozy dla dzieci pochodzących z czarnoskórych, azjatyckich i latynoskich mniejszości (2021: 682–689). Ponadto niska pozycja socjoekonomiczna wyklucza znaczną liczbę pacjentów i pacjentek, między innymi ze względu na brak możliwości pokrycia kosztów przez badanych, znikomą świadomość dotyczącą ASD czy nieznamość języka urzędowego (Zuckerman i in. 2017). Wykluczenie części badanych ze względu na ich sytuację jako osób przynależnych do mniejszości ograniczałoby w znacznym stopniu zebranie danych i zmianę parametrów badań, zniekształcając jego wyniki.

Kolejnym problemem związanym z etyką badań było omówienie pozycji badacza. W ramach rozwinięcia tego zagadnienia przedstawię historię i praktyki badawcze w obrębie *fandom studies* oraz ideę autoetnografii jako metody badawczej.

Art Bochner opisuje autoetnografię jako wstrząs wywołany krytyką ze strony poststrukturalistów, postmodernistów i feministek, który przerodził się następnie w chęć prowadzenia badań o bardziej osobistym wymiarze (2000: 743). Zdaniem badaczki Patrycji Polczyk, autorki artykułu *Autoetnografia jako możliwa metoda badawcza* (2012: 178):

Autoetnografia nie jest powszechnie popularną i akceptowaną metodą, ale poprzez własne włączenie własnych doświadczeń i emocji badacza w procesie etnograficznym, wskazuje na społeczno-kulturowe osadzenie wszystkich badań ludzkich i społecznych, pomagając pokazać, że badacze nie żyją poza rzeczywistością społeczną.

Emocje i doświadczenia wspomniane przez autorkę stanowią podstawę badań autoetnograficznych, odchodzących od standardowego procesu badawczego w etnografii, w którym badacz jawił się jako osoba odrębna od środowiska badanych. Stało to problemem w kontekście przenoszenia własnych uprzedzeń kulturowych i środowiskowych, szczególnie w przypadkach: badań nad grupami mniejszościowymi, w tym osób z niepełnosprawnościami, queerowymi, o innym kolorze skóry niż biały; badań prowadzonych przez członków państw, które skolonizowały obszary zamieszkałe przez badanych; nieznamość historii i kultury badanych. Badacze i badaczki przynależące do grupy badanych są wyłączeni z tych procesów, odzyskując przy tym podmiotowość tychże społeczności. W ramach jawności mojej pozycji badacza jako zdiagnozowanej osoby w spektrum autyzmu oraz członka fandomu serii *Star Trek*, podjąłem decyzję o zastosowaniu autoetnografii jako metody badawczej. Idąc tokiem myślenia Doroty Pufund, mogę stwierdzić, że moje doświadczenia pozycjonują mnie jako samorzecznika (2021), musiałem jednak rozwinąć swój zakres metodologiczny. Z tych powodów postanowiłem skupić się na badaniach ilościowych poprzez zastosowanie ankiet oraz analizie metadanych, co umożliwia uniknięcie tendencyjności. Dodatkowe komentarze ankietowanych pełnią funkcję komplementacyjną, oddając jednocześnie część narracji o osobach z ASD osobom z ASD. Jak pisze Jacek Błęszyński w książce *Co osoby z autyzmem mówią nam o sobie. Raport z badań* (2020: 9):

Jako społeczeństwo narzuciliśmy bowiem swoją narrację, starając się autyzm sklasyfikować, określić, zdefiniować. Warto jednak odejść od terminologii medycznej, aby zrozumieć potrzeby i pragnienia osób ze spektrum autyzmu.

W ramach ustalenia, jakich bohaterów społeczność fanowska serii przedstawia jako autystów, postanowiłem skorzystać z popularnej platformy do publikacji sztuki fanowskiej — Archive of Our Own. Strona jest zbudowana w sposób umożliwiający dobór lub wykluczanie wybranych słów kluczowych, co pozwala na przeliczenie najczęściej występujących tagów. Wybranie tej platformy społecznościowej było jednak powiązane z problemem dotyczącym etyczności wykorzystania publikacji nieświadomych użytkowników i użytkowniczek do badań naukowych.

Brittany Kelly w *Toward a goodwill ethics of online research methods* zauważa, że w przeciwieństwie do autorów publikowanych komercyjnie pisarze fanowscy nie są chronieni przed cenzurą (Kelly 2016), a publikacja ich prac nie jest dla nich jednoznaczna z pozwoleniem na korzystanie z nich przez osoby spoza fandomu (Busse i Hellekson 2012: 38–56). Uwzględniając uwagi badaczki oraz brak rekompensaty finansowej dla twórców, zrezygnowałem z analizy poszczególnych prac fanowskich. Zamiast tego postanowiłem ustalić liczbę wystąpień poszczególnych haseł odnoszących się do przedstawienia postaci w serii jako osób w spektrum. Ta taktyka pozwala na uniknięcie rozpowszechnienia danych użytkowników publikujących na Archive of Our Own, jednocześnie uzupełniając badanie o analizę metadanych zebranych z serwisu.

Autystyczny, czyli jaki?

Jak stwierdzono w poprzednich podrozdziałach, w kulturze popularnej i mediach audiowizualnych ugruntowany został obraz autyzmu, którego głównym reprezentantem jest biały mężczyzna lub chłopiec. Wykazuje on cechy mogące sugerować sawantyzm, wysoki iloraz inteligencji i zainteresowanie naukami ścisłymi. Jego separacja od społeczności, w której funkcjonuje, prowadzi do wykorzystania go jako obiektu szyderstw przez inne postaci lub odbiorców i odbiorczynie. Mając na uwadze te przedstawienia w tekstach kultury, można stwierdzić, że w serii *Star Trek* postaciami najczęściej odbieranymi jako autystyczne powinny być te, które wpasowują się w wspomniane ramy.

Dodatkowo warto uwzględnić postacie istotne dla osób przynależących do mniejszości etnicznych, rasowych oraz płciowych; będą oni – najprawdopodobniej – poszukiwać bohaterów i bohaterek podobnych do siebie. Możliwość znalezienia odzwierciedlenia swoich doświadczeń w grupach zmarginalizowanych będzie czynnikiem dominującym w przypadku poszukiwania reprezentacji medialnej. Jonathan Gray opisuje ten dylemat w kontekście antyfandomu, w którym potencjał uzyskania reprezentacji – nawet niezadowolającej w oczach odbiorców – przeważa nad jej jakością. Badacz przywołuje praktykę *hatewatchingu*, dokonywanego przez fanów *Glee*, w której widzki i widzowie oglądali serial mimo pogardy, jaką wobec niego odczuwali ze względu na występujące w nim postacie queerowe (2019: 35–36). Nie jest to jednak próba zestawienia serialu *Glee* z serią *Star Trek* w ramach ich wartościowania, lecz próba zaznaczenia istotności reprezentacji w recepcji fanowskiej. Serial *Star Trek: Seria oryginalna* zapisał się w historii telewizji dzięki uwzględnieniu kobiet oraz niebiałych postaci na stanowiskach władzy oraz przedstawieniu pocałunku pomiędzy białym kapitanem Kirkiem i czarnoskórą oficerką łączności Uhurą w latach 60. Postać Nyoty Uhury, grana przez Nichelle Nichols, była istotną reprezentantką czarnej społeczności w Stanach Zjednoczonych: kiedy pod koniec lat 60. aktorka rozważała odejście z serialu, została przekonana do porzucenia tego pomysłu przez Martina Luthera Kinga; Whoopi Goldberg, która podjęła potem rolę Guinan w *Star Trek: Następne pokolenie*, przywołuje za to Nichols jako inspirację aktorską (Urbańczyk 2021: 484–489). Reprezentacja dla mniejszości, które nie są przyzwyczajone do różnorodnych i częstych występów w popkulturze, ma wymiar interseksyjny. Krzyżując ze sobą kategorie płci, klasy, rasy, orientacji seksualnej lub płciowej, jest w stanie uzewnętrznić potrzeby widoczności dla większej grupy odbiorczej. W podobny sposób musi zostać poszerzona dyskusja o przedstawieniu ASD w popkulturze, z uwzględnieniem przy tym teorii przecięć oraz historycznego wykluczenia kobiet i mniejszości rasowych w dyskursie naukowym.

Problemy diagnostyczne przekładają się na stereotypowe wyobrażenie autyzmu w mediach, konstruując odbiegający od rzeczywistości obraz osób w spektrum. Inkluzja i rozpatrywanie postaci w serii *Star Trek* w kontekście autyzmu jest kompleksowym zagadnieniem, uwzględniającym czas powstania (oraz trwania) danej odsłony serii, różnice w prezentowaniu mniejszości w popkulturze oraz możliwość ich reinterpretacji przez współczesnych odbiorców.

Opis i wyniki badania

Badania ilościowe przeprowadzono za pośrednictwem Google Forms i ankiety internetowej trwającej od 30 kwietnia do 20 maja. Kwestionariusz obejmował 34 pytania. Respondentów dobrano zgodnie z metodą nieprobabilistyczną, umożliwiając udzielenie odpowiedzi członkom i członkiniom fandomu serii *Star Trek*. Opis ankiety zawierał informację o jej celu oraz zapewnienie o anonimowości odpowiadających. Spośród uzyskanych 183 odpowiedzi wykluczono jedną ze względu na informacje o braku znajomości serii. Z tego powodu obliczenia przeprowadzane w badaniu opierały się na odpowiedziach 182 respondentów, z których 8% stanowili nieautystyczni ankietowani.

Po zestawieniu ze sobą danych zebranych wśród respondentów autystycznych i nieautystycznych można było wskazać znaczące różnice w interpretacji bohaterów przez te dwie grupy.

Bohaterowie, z którymi utożsamiali się autystyczni badani, byli jednocześnie w większości interpretowani przez nich jako autystycy. Przykładami postaci, określanymi przez tę grupę respondentów jako zdecydowanie autystyczne, byli: Data z serii *Star Trek: Następne pokolenie* (32% wszystkich respondentów, 35% respondentów autystycznych i 35% respondentów, którzy oglądali tę serię), Spock z serii *Star Trek: Seria oryginalna*, *Star Trek: Seria Animowana*, *Star Trek: Strange New Worlds* oraz filmowy reboot serii (26% wszystkich respondentów, 29% respondentów autystycznych i 30% respondentów, którzy widzieli *Serię oryginalną*), Siedem z Dziewięciu z serii *Star Trek: Voyager* (15% wszystkich respondentów, 16% respondentów autystycznych i 20% respondentów, którzy widzieli tę serię), Julian Bashir z *Star Trek: Stacja kosmiczna* (11% wszystkich respondentów, 13% respondentów autystycznych i 15% respondentów, którzy widzieli tę odsłonę serii), Odo ze *Star Trek: Stacja kosmiczna* (6% wszystkich respondentów, 7% respondentów autystycznych i 8% respondentów, którzy widzieli tę serię) oraz Sylvia Tilly z serii *Star Trek: Discovery* (6% wszystkich respondentów, 7% respondentów autystycznych i 11% respondentów, którzy widzieli tę serię).

W odpowiedzi na pytanie o sposób, w jaki partycypacja w fandomie mogła wpłynąć na uzyskanie diagnozy lub autodiagnozy spektrum autyzmu, zebrano 40 odpowiedzi, w tym 35 ważnych. Wyniki ankiety można było podzielić na: wskazujące identyfikację z wybranymi postaciami w serii kodowanymi lub odbieranymi jako autystyczne; zaznajomienie się z innymi fanami publikującymi treści powiązane z ASD, diagnozą autyzmu lub będącymi autystami; hiperfiksację na treściach powiązanych ze *Star Trekiem*. Osoby identyfikujące się z postaciami w serii wymieniały najczęściej postacie takie jak: Spock (*Star Trek: Seria oryginalna*; *Star Trek: Seria animowana*; *Star Trek: Discovery*; *Star Trek: Strange New Worlds*), Julian Bashir (*Star Trek: Stacja kosmiczna*), Siedem z Dziewięciu (*Star Trek: Voyager*; *Star Trek: Picard*) oraz Data (*Star Trek: Następna generacja*). Oprócz tego wymieniono Neelixa (*Star Trek: Voyager*) oraz Sycylię Tilly (*Star Trek: Discovery*).

Ponad 20 z 35 odpowiedzi wymieniło identyfikację z postaciami w serii jako powód uzyskania diagnozy lub autodiagnozy. Ankietowani przywoływali między

innymi odmienny sposób interakcji społecznej prezentowany przez bohaterów i bohaterki w serii:

„Zawsze bardziej identyfikowałem się z postaciami, które albo zastanawiały się, jak wchodzić w interakcje z ludźmi, albo wchodziły w interakcje z ludźmi w bardzo kontrolowany, metodyczny sposób. [...]”

„Moimi ulubieńcami były zawsze postacie, które były Innymi, próbujące nauczyć się bycia człowiekiem od pozostałych i zdziwione ludzkim zachowaniem”

„[...] Utożsamiałam się ze zmaganiem Bashira dotyczącymi jego modyfikacji genetycznej i tym, jak przeszedł od bycia tak daleko w tyle, by nagle przyspieszyć, oraz jego niezdolności do nawiązywania prawdziwych kontaktów ludzkich. [...]”

Opisywano również swoje przemyślenia związane z interpretowaniem tych postaci jako autystycznych przez resztę fandomu. Większość z badanych wymieniało konkretnych bohaterów, opisując swoje doświadczenia:

„Spock był naprawdę ważną postacią w zrozumieniu / postrzeganiu siebie. Często widziałam w nim siebie, co dało mi siłę do poszukiwania diagnozy i komfort w tym, że mogę być kochana / mile widziana na świecie taka, jaka jestem [...]”

„Myślę, że rozpoznałem cechy Doktora Bashira w odniesieniu do siebie, ponieważ moja mama (psycholog dziecięcy) rozpoznała u niego wysoko funkcjonujący autyzm – i czułem, że jestem z nim powiązany z powodu tych cech, więc zacząłem szukać, a potem znalazłem innych fanów DS9, którzy mieli tak samo i zgodzili się ze mną”

Wśród odpowiadających z ASD można było zaobserwować tendencję do braku świadomości istnienia własnego spektrum, przełamanej zidentyfikowaniem ASD u bohaterów i bohaterek *Star Treka* przez osoby wewnątrz lub spoza fandomu. Warto również zwrócić uwagę na fakt potencjalnej atrybucji autyzmu postaciom w serii ze względu na utrwalenie stereotypów ASD w popkulturze. Na pytanie otwarte o przedstawienie którejkolwiek z postaci z serii *Star Trek* jako autystycznej 34 spośród 96 respondentów i respondentek przyznało zetknięcie się z taką interpretacją w innych mediach. Najczęściej przywołanym tekstem kultury był serial telewizyjny *The Big Bang Theory*, oprócz niego wymieniono również seriale *Flash Forward* oraz *Glamorous*, fikcję fanowską lub interpretacje fanowskie pojawiające się na platformie Tumblr oraz stronie TV Tropes. Co ciekawe, w przywołanych serialach występowała korelacja pomiędzy potencjalnym odbieraniem postaci lubiących *Star Treka* jako autystów, co prowadziło do mimowolnego łączenia tego tekstu kultury z ASD.

Badani nieautystyczni nie wykazywali podobnych skłonności: żaden z respondentów nie identyfikował się z bohaterami, których uważał za autystycznych. Jednocześnie można było zauważyć znaczącą rozbieżność w interpretacji postaci z ASD pomiędzy obiema grupami. Nieautystyczni badani wskazali znacząco mniej bohaterów

w porównaniu z ankietowanymi z ASD. Wskazano również mniejszą liczbę postaci niemeńskich (21 postaci męskich i 8 kobiecych; nie podano żadnej postaci niebinarnej). Data, Spock oraz Siedem z Dziewięciu byli najczęściej wybieranymi postaciami w spektrum autyzmu w obu grupach; kolejni wymienieni bohaterowie nie pokrywali się z taką samą częstotliwością wyboru u ankietowanych.

Różnice interpretacyjne

Rozbieżność interpretacyjna może być wynikiem stereotypowości w zachowaniu postaci wybranych przez grupę nieautystyczną. Czwartą wybraną przez tę grupę postacią był oficer Reginald Barclay (*Star Trek: Następne pokolenie* oraz *Star Trek: Voyager*), a piątą Wesley Crusher (*Star Trek: Następne pokolenie*). Obaj wykazywali zachowania mogące sugerować występowanie zespołu sawanta, przywoływanego wcześniej jako jedną z cech charakterystycznych dla reprezentacji autyzmu w mediach audiowizualnych (Ressa i Goldstein 2021: 55–63). Reginald Barclay w szczególności spełnia większość wytycznych dotyczących karykaturalnego przedstawienia autyzmu w popkulturze: niezręczny w obecności kobiet oraz podczas interakcji społecznych, wykazuje fobię społeczną, wymaga nadzoru ze strony innych bohaterów, preferuje eskapizm przyjmujący formę uczestnictwa w fikcyjnych symulacjach wytwarzanych przez program komputerowy na statku *Enterprise*. Jego udział w programach holograficznych umożliwia stwarzanie scenariuszy, w których nie musi maskować swojego niekomfortowego dla załogi zachowania. Wykazuje zarazem tendencje do hiperfiksacji, które całkowicie pochłaniają jego uwagę i wpływają na funkcjonowanie. W przeciwieństwie do Barclaya, postać Wesleya Crashera prezentuje mniej problemów z funkcjonowaniem społecznym. Cechą, która mogła wpłynąć na jego odbiór jako autysty jest najprawdopodobniej wysoki iloraz inteligencji i fascynacja inżynierią kosmiczną.

Bohaterowie wybrani przez respondentów autystycznych wpisują się w cechy określone przez Goldstein i Resse: Julian Bashir jest genialnym lekarzem, ukrywającym swoją modyfikację genetyczną, która wpłynęła na jego inteligencję. Wykazuje momentami niezrozumienie względem przyjętych konwencji społecznych podczas rozmów z mieszkańcami stacji Deep Space Nine, nawiązuje jednak z łatwością przyjaźnie, nie wymaga również nadzoru ze strony załogi stacji kosmicznej, na której się znajduje. Zmiennokształtny kosmita Odo (będący piątym najczęściej wybieranym bohaterem z ASD) ujawnia nadmierne zamiłowanie do pracy jako oficer ochrony stacji Deep Space Nine. Choć jest niewątpliwie przenikliwą i inteligentną postacią, nie wyróżnia się pod tym względem tak bardzo jak Bashir. Jego trudności z interakcjami społecznymi mogą być odczytywane jako znak autyzmu, różnic wynikających z braku wiedzy dotyczącej standardów zachowania ludzkiego (w kontraście do kultury Bajoran i Kardasjan, z którą miał styczność od początku swojego życia) lub traumy, będącej wynikiem eksperymentów we wczesnym dzieciństwie. Odmienność związana z różnicami kulturowymi, rasowymi czy płciowymi może być jednym z powodów interpretacji postaci jako autystów; niemniej różnice w wyborze postaci przez obie grupy respondenckie wydają się znaczące w kontekście interpretacji tych bohaterów.

Należy jednak zaznaczyć, że wśród respondentów przewagę mieli ankietowani z ASD: nieautystyczni badani stanowili zaledwie 8% całej grupy. Badania ilościowe przeprowadzone z podobną liczbą uczestników w obu grupach mogłyby zmienić jego wynik.

Analiza metadanych

W celu potwierdzenia wyników zebranych w badaniu ilościowym postanowiłem zestawić je z dodatkowymi danymi, zgromadzonymi 25 grudnia 2023 roku na platformie Archive of Our Own.

Badanie wymagało wykluczenia prac i tagów pojawiających się w odniesieniu do postaci występujących w innych tekstach kultury (w przypadku prac typu *cross-over*) oraz postaci oryginalnych ze względu na różnice między użyciem pojedynczego tagu „Autism” a „Autistic [postać]” (przykładowo: „Autistic Julian Bashir”). Po dalszym sprawdzeniu platformy okazało się, że tagi takie jak: „[Postać] is autistic”, „[Postać] has autism”, „Autistic! [postać]” i tym podobne mieściły się w tagu „Autistic [postać]”, co usprawniło przebieg badania.

Tag „Autism” stanowił 0,38% wszystkich udostępnionych prac w kategorii *Star Trek*. Występował 425 razy na 113 184 prace osadzone w uniwersum serii. Po wykluczeniu postaci oryginalnych ta liczba zmalała do 404, czyli stanowiła 0,36% wszystkich prac. Dane dotyczące wszystkich prac wraz z bohaterami i bohaterkami występującymi pod tagiem „Autistic” zostały umieszczone w tabeli 1.

Tab. 1. Postacie występujące pod tagiem „Autistic” w pracach udostępnionych na Archive Our Own

Postać	Liczba prac	Postać	Liczba prac
James Kirk	35 897	Siedem z Dziewięciu	5 063
Spock	31 258	Data	3 024
Leonard „Bones” McCoy	28 725	Kira Nerys	3 004
Nyota Uhura	11 717	Jadzia Dax	2 543
Julian Bashir	7 754	Odo	2 271
Elim Garak	6 854	Miles O’Brien	1 888

Źródło: opracowanie własne.

Niektórzy z wymienionych bohaterów pojawiali się w pracach pod tagiem „Autism” jako bohaterowie neurotypowi, nieokreśleni lub nieautystyczni. Takimi postaciami byli: Jadzia Dax, która pojawiła się w 50 pracach, Miles O’Brien, który pojawił się w 54 pracach, oraz Kira Nerys, która pojawiła się 49 razy. Po wykluczeniu tych bohaterów konieczne było przeliczenie wystąpień pozostałych postaci w analizowanych pracach, z uwzględnieniem, że mogą się one pojawiać z powodu przypisania dodatknych tagów, podczas gdy postaciami autystycznymi są jedynie postacie oryginalne. Wyniki badania zostały przedstawione w tabeli 2.

Tab. 2. Postacie występujące pod tagiem „Autism” w pracach udostępnionych na Archive Our Own po wykluczeniu bohaterów uznanych za neurotypowych

Postać	Data	Spock	Julian Bashir	Siedem z Dziewięciu	Elim Garak	Odo	James Kirk	Leonard „Bones” McCoy	Nyota Uhura
Tag „Autism”	45	129	195	17	172	36	112	93	44
Liczba prac po wykluczeniu postaci oryginalnych	31	97	189	16	14	4	15	33	5
Liczba prac, w których postać została opisana jako autystyczna	31	91	189	16	14	4	9	29	5

Źródło: opracowanie własne.

Po zliczeniu wszystkich prac, w których dana postać została opisana jako osoba ze spektrum autyzmu, można było określić, które postacie były najczęściej przedstawiane na platformie jako autystyczne. Jak wynika z informacji zamieszczonych w tabelach 2–3, takich postaci było pięć, są to: Julian Bashir (189 prac), Spock (91 prac), Data (31 prac), Leonard „Bones” McCoy (29 prac) oraz Siedem z Dziewięciu (16 prac). Dane dotyczące bohaterów występujących pod tagiem „Autism” w zależności od liczby prac, w których postać została opisana jako autystyczna, obrazuje tabela 3.

Tab. 3. Postacie występujące pod tagiem „Autism” przedstawione jako autystycy

Postać	Liczba prac	Postać	Liczba prac
Julian Bashir	189	James Kirk	9
Spock	91	Nyota Uhura	5
Data	31	Odo	4
Leonard „Bones” McCoy	29	Miles O’Brien	0
Siedem z Dziewięciu	16	Jadzia Dax	0
Elim Garak	14	Kira Nerys	0

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zgromadzonych na platformie Archive of Our Own wynika, że liczba postaci opisanych jako autystyczne jest zdecydowanie mniejsza w porównaniu z liczbą bohaterów wskazanych przez respondentów w badaniu ilościowym. Rozbieżność ta może wynikać z różnic interpretacyjnych pomiędzy uczestnictwem w odbiorze tekstów kultury a tworzeniem sztuki transformatywnej. Archive of Our Own służy jako platforma do archiwizacji twórczości. W przypadku aktywnych użytkowników oraz artystów tendencja do wybierania i opisywania postaci z ulubionych lub dobrze

znanych serii wydaje się kluczowym czynnikiem wpływającym na zwiększenie reprezentacji konkretnych postaci w danej odślonie serii.

Wytłumaczenia można szukać również w skłonności do pisania i udostępniania fanfiction z zakresu *slashu* (Falazone 2005: 244). Początkowo głównymi twórczyniami (jak i najprawdopodobniej odbiorczyniami) *slash fanfiction* były kobiety zainteresowane eksploracją relacji kapitana Jamesa Kirka i Spocka z „serii oryginalnej”. Współcześnie udostępniana fikcja fanowska w Internecie obejmuje w większości męskie *slash fiction*, co może tłumaczyć mniejsze zainteresowanie przedstawieniem postaci kobiecych (jak Siedem z Dziewięciu) oraz zwiększenie reprezentacji postaci atrakcyjnych wśród społeczności fanowskiej (jak Julian Bashir). Niezależnie od potencjalnego uzasadnienia różnic pomiędzy badaniem ilościowym i analizą metadanych na Archive of Our Own, oba z nich potwierdzają jednak tendencję do przedstawiania przynajmniej trzech postaci w kontekście spektrum autyzmu. W obydwu przeprowadzonych badaniach najczęściej wybieranymi bohaterami i bohaterkami byli: Spock, Data, Siedem z Dziewięciu oraz Julian Bashir. Były to jednocześnie postacie, z którymi utożsamiała się największa liczba autystycznych respondentów.

Wnioski oraz dyskusja

Jak wykazały badania ilościowe, można zauważyć tendencję do interpretacji konkretnych postaci z serii *Star Trek* jako bohaterów autystycznych. Grupa autystycznych respondentów wymieniała najczęściej postaci Daty, Spocka, Siedem z Dziewięciu, Juliana Bashira oraz Sylwię Tilly; wybór nieautystycznych ankietowanych różnił się pod względem dwojga ostatnich bohaterów, bowiem zamiast nich w tej grupie respondentów najczęściej opisani byli Reginald Barclay i Wesley Crusher. Z racji mniejszej liczby nieautystycznych badanych wyniki porównano z analizą metadanych zebranych za pośrednictwem platformy Archive of Our Own.

Przeliczenie występowania postaci z serii pod odpowiednimi tagami jako najpopularniejszych bohaterów pod względem reprezentacji w kontekście spektrum pozwoliło wskazać: Juliana Bashira, Spocka, Datę, Leonarda „Bonesa” McCoya oraz Siedem z Dziewięciu. Trzema postaciami, wymienionymi więc zarówno przez respondentów w badaniu ilościowym, jak i przedstawionymi na platformie Archive of Our Own okazali się: android Data, Julian Bashir oraz Siedem z Dziewięciu. Były to jednocześnie postacie, z którymi autystyczni respondenci identyfikowali się najczęściej w największym stopniu.

Recepcja konkretnych postaci jako autystów, w szczególności w przypadku autystycznych odbiorców i odbiorczyń *Star Treka*, wynikała w zdecydowanej większości z identyfikacji lub interpretacji tychże bohaterów na podstawie własnej znajomości autystycznych cech i zachowań. Niektórzy z respondentów w badaniu ilościowym uznali również prawdopodobieństwo lub otwarcie przyznawali, że dokonywali interpretacji postaci w serii jako osób w spektrum ze względu na ich przedstawienie w innych tekstach kultury — w szczególności w takich, w których opisywano ich w sposób karykaturalny.

Możliwość wpływu *Star Treka* na uzyskanie diagnozy ASD uznało 29% autystycznych ankietowanych, a 16% respondentów w spektrum potwierdziło, że ich znajomość serii miała niewątpliwy wpływ na ich diagnozę. Badanie potwierdza znaczenie zwiększenia realistycznej reprezentacji spektrum autyzmu w mediach. Przeprowadzone w sposób przemyślany i zgodny z rzeczywistością, może przyczynić się do wzrostu świadomości na temat ASD w społeczeństwie. W obliczu znikomej reprezentacji osób w spektrum praktyka *headcanowania* wydaje się jednym z niewielu rozwiązań pozwalających na zwiększenie swojej widoczności i poczucia przynależności grupowej.

Bibliografia

- American Psychiatric Association. 2013. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596> (dostęp: 14.05.2024).
- Aylward Brandon S., Gal-Szabo Diana E., Taraman Sharief. 2021. "Racial, Ethnic, and Socio-demographic Disparities in Diagnosis of Children with Autism Spectrum Disorder". *Journal of developmental and behavioral pediatrics* nr 42(8). 682–689. <https://doi.org/10.1097/DBP.0000000000000996> (dostęp: 15.05.2024).
- Bacon-Smith Camille. 1992. *Enterprising women: television fandom and the creation of popular myth*. Pennsylvania.
- Błęszyński, Jacek. 2020. *Co osoby z autyzmem mówią nam o sobie: raport z badań*. Toruń.
- Busse Kristina, Hellekson Karen. 2012. *Identity, Ethics, and Fan Privacy*. W: *Fan Culture: Theory/Practice*. Katherine Larsen, Lynn Zubernis (red.). Newcastle. 38–56.
- Ellis Carolyn, Bochner Arthur. 2000. *Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity: Researcher as Subject*. W: *Handbook of Qualitative Research*. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln (red.). 733–768
- Feinstein Adam. 2010. *A History of Autism: Conversations with the Pioneers*. Chichester-Malden. <https://doi.org/10.1002/9781444325461> (dostęp: 21.05.2024).
- Gray Jonathan. 2019. *How Do I Dislike Thee? Let Me Count the Ways*. W: *Anti-Fandom: Dislike and Hate in the Digital Age*. Melissa A. Click (red.). New York. 25–41. <http://www.jstor.org/stable/j.ctvwrwm46p.4> (dostęp: 14.05.2024).
- Head Alexandra M., McGillivray Jane A., Stokes Mark A. 2014. "Gender differences in emotionality and sociability in children with autism spectrum disorders". *Molecular Autism* nr 5. 19. <https://doi.org/10.1186/2040-2392-5-19> (dostęp: 20.05.2024).
- Hendrickx Sarah. 2015. *Women and Girls with Autism Spectrum Disorder: Understanding Life Experiences from Early Childhood to Old Age*. London.
- Hills Matthew. 2002. *Fan Cultures*. London. <https://doi.org/10.4324/9780203361337> (dostęp: 26.05.2024).
- Jenkins Henry. 2003. *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*. London.
- Jenkins Henry. 2007. *The Wow Climax: Tracing the Emotional Impact of Popular Culture*. New York-London.
- Kelley Brittany. 2016. „Toward a goodwill ethics of online research methods”. *Transformative Works and Cultures* nr 22. <https://doi.org/10.3983/twc.2016.0891> (dostęp: 24.05.2024).
- Lugo Nohemí, MelónMaría Elena, Castillo María Concepción. 2017. „La Representación Del Autismo En Las Narrativas de Fanfiction.Net: Los Espacios de Afinidad Como Oportunidad Para La Negociación de Sentido”. *Palabra Clave – Revista de Comunicación* nr 20(4). 948–978. <https://doi.org/10.5294/pacla.2017.20.4.5> (dostęp: 21.05.2024).

- Mandell David S., Wiggins Lisa D., Carpenter Laura Arnstein, Daniels Julie, DiGuseppi Carolyn, Durkin Maureen S., Giarelli Ellen, Morrier Michael J., Nicholas Joyce S., Pinto-Martin Jennifer A., Shattuck Paul T., Thomas Kathleen C., Yeargin-Allsopp Marshaly, Kirby Russell S. 2009. "Racial/ethnic disparities in the identification of children with autism spectrum disorders". *American Journal of Public Health* nr 99(3). 493–498. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.131243> (dostęp: 24.05.2024).
- Mittmann Gloria, Schrank Beate, Steiner-Hofbauer Verena. 2023. „Portrayal of autism in mainstream media – a scoping review about representation, stigmatisation and effects on consumers in non-fiction and fiction media”. *Current Psychology* nr 43. 8008–8017. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04959-6> (dostęp: 12.05.2024).
- Nerenberg Jenara. 2022. *Neuroróżnorodne. Jak żyć w świecie skrojonym nie na naszą miarę*. Katarzyna Byłó (przeł.). Warszawa.
- Polczyk Patrycja. 2012. „Autoetnografia jako możliwa metoda badawcza”. *Forum Oświatowe* nr 2(47). 175–82.
- Pufund Dorota. 2021. (Z)rozumieć autyzm. Doświadczenie autyzmu przez blogujących self-adwokatów. W: *Zrozumieć niepełnosprawność. Problemy, badania, refleksje*. Grzegorz Całek, Jacek Niedbalski, Mariola Raclaw, Dorota Żuchowska-Skiba (red.). Łódź. 15–28. <https://doi.org/10.18778/8220-475-9.02> (dostęp: 10.10.2024).
- Ressa Theodoto Wafula, Goldstein Alana. 2021. „Autism in the Movies: Stereotypes and Their Effects on Neurodiverse Communities”. *Journal of Disability Studies* 7(2). 55–63.
- Rynkiewicz Agnieszka. 2016. *Zaburzenia ze spektrum autyzmu u dziewcząt. Różnice międzypłciowe w obrazie klinicznym oraz współistniejąca psychopatologia*. Gdańsk.
- Urbańczyk Agnieszka. 2021. *Utopia jest sprzedawana oddzielnie: Polityczność science fiction w recepcji fanowskiej (na przykładzie „Star Treka”)*. Kraków. <https://doi.org/10.12797/9788381384964> (dostęp: 15.05.2024).
- Vaan Gitta de, Vervloed Mathijs P.J., Peters-Scheffer Nienke, Gent Tiejo van. 2016. “Behavioural Assessment of Autism Spectrum Disorders in People with Multiple Disabilities”. *Journal of Intellectual Disability Research* nr 60(2). 101–112. <https://doi.org/10.1111/jir.12206> (dostęp: 21.06.2024).
- World Health Organization. 2021. *ICD-11: International classification of diseases (11th revision)*. <http://id.who.int/icd/entity/437815624> (dostęp: 9.05.2024).
- Zuckerman Katharine E., Lindly Olivia J., Reyes Nuri M., Chavez Alison E., Macias Kristy, Smith Kathryn N., Reynolds Ann. 2017. “Disparities in Diagnosis and Treatment of Autism in Latino and Non-Latino White Families”. *Pediatrics* nr 139(5). e20163010. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-3010> (dostęp: 27.05.2024).

Filmografia

- FlashForward: Przebłysk jutra (FlashForward), twórcy: Brannon Braga, David S. Goyer, 2009–2010.
- Glamorous, twórca: Jordon Nardino, 2023.
- Glee, twórcy: Ryan Murphy, Brad Flachuk, Ian Brennan, 2009–2015.
- Star Trek: Discovery, twórcy: Bryan Fuller, Alex Kurtzman, 2017.
- Star Trek: Następne pokolenie (Star Trek: The Next Generation), twórca: Gene Roddenberry, 1987–1994.
- Star Trek: Picard, twórcy: Akiva Goldsman, Michael Chabon, Kirsten Beyer, Alex Kurtzman, 2020–.

- Star Trek: Seria animowana (Star Trek: The Animated Series), twórca: Gene Roddenberry, 1973–1974.
- Star Trek: Seria oryginalna (Star Trek: The Original Series), twórca: Gene Roddenberry, 1966–1969.
- Star Trek: Stacja kosmiczna (Star Trek: Deep Space Nine), twórcy: Rick Berman, Michael Piller, 1993–1999.
- Star Trek: Strange New Worlds, twórcy: Akiva Goldsman, Alex Kurtzman, Jenny Lumet, 2022.
- Star Trek: Voyager, twórcy: Rick Berman, Michael Piller, Jeri Taylor, 1995–2001.
- Teoria Wielkiego Podrywu (The Big Bang Theory), twórcy: Chuck Lorre, Bill Prady, 2007–2017.

Streszczenie

Tematem artykułu jest omówienie badań przeprowadzonych z udziałem autystycznych osób członkowskich fandomu serii *Star Trek* oraz wykazanie zależności pomiędzy spektrum autyzmu ankietowanych a postaciami interpretowanymi przez nich jako autystyczne. Zastosowana teoria przecięć oraz autoetnografia wprowadzają przy tym kontekst społeczno-polityczny, istotny w dyskursie dotyczącym ASD i reprezentacji medialnej autystyków.

Space Autism. (Un)intentional representation of people on the autism spectrum based on the *Star Trek* series

Abstract

The purpose of this article is to discuss a study conducted on autistic members of the *Star Trek* series fandom and to demonstrate the relationship between the autism spectrum of the respondents and the characters they interpreted as autistic. In doing so, the intersectional theory and autoethnography used introduces a socio-political context relevant to the discourse on ASD and media representations of autistic people.

Słowa kluczowe: Fandom studies, fandom, ASD, autyzm, Star Trek, media studies

Keywords: Fandom studies, fandom, ADF, autism, Star Trek, media studies

Martin Joseph Jezierski – student II stopnia Media Content & Creative Writing oraz absolwent Kulturoznawstwa i Wiedzy o Mediach I stopnia Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Interesuje się zagadnieniami z obszaru: Queer Studies, studiów nad niepełnosprawnością, Fandom Studies, literatury wiktoriańskiej i etnografii. Wieloletni lektor języka angielskiego, wychowawca i tłumacz.